

Lovet være Gud

Af Hasse Neldeberg Jørgensen

Præst i Askov Sogn og provst i Malt Provsti

Kirkens tro forkyndes og formidles både i ord og handling, liturgi, billeder og symboler. Det ses og høres tydeligt og rimeligt genkendeligt i kirkerummet og gudstjenesten.

Det lyder både ved døbefont og ved graven "Lovet være Gud, vor Herres Jesu Kristi fader, som i sin store barmhertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde". (I. Pet. I, 1-2). Men hvordan afspejles det helt centrale nøglebegreb "opstandelsestroen" i kirkegårdens anlæg og monumenter?

Ved første øjekast vil mange måske svare, at opstandelsestroen slet ikke præger kirkegården. Men er man blot nogenlunde orienteret om verdenshjørnerne, ses det straks, at gravene (i hvert fald i princippet) er placeret øst-vest. Det er den "orden", der siden anlæggelsen af de første, kristne begravelsespladser har hersket, uanset hvordan kirkegården så i øvrigt fremtræder. Begravelsen i den indviede jord!

Det er nemt nok at se dér, hvor kirkegården omkranser landsbykirken med dens øst-vest vendte placering, mens det måske er sværere at erkende på store bykirkegårde med mange urnegravsteder. Men igen; i princippet er graven placeret øst-vest.

Og hvad så ellers? Efter knap to hundrede år med en dansk kirkegårdskultur, hvor gravminder blev stadig mere almindelige og udført i holdbart materiale, især granit, har udviklingen de seneste par årtier, demografisk og kulturelt, betydet, at der bliver færre og mindre gravminder. Samtidigt er også forankringen i den kristne opstandelsestro blevet stadig mere utydelig, for så vidt som det kan genkendes eller tolkes ved at se på gravminderne. De har stadig færre symboler! Enhver kan forvise sig om dette både ved at gå en tur på kirkegården og ved at aflægge et besøg hos den lokale sten-

hugger for at kigge på dagens udvalg af de mest foretrukne gravminder. Det står hurtigt klart, at vi ikke kan tale om, hvor mange forskellige opstandelsessymboler man kan vælge imellem. Der er snarere tale om det fuldstændige fravær af sådanne! Måske kan man være heldig at finde et kors? Og i kristen sammenhæng er det selvfølgelig det vigtigste af alle symboler. For i lyset af korset skal gravlæggelsen af vore døde forstås. Korstegnet som symbol for lidelse og død, men samtidig også opstandelse og frelse.

Men hvad ellers? Et rimeligt udgangspunkt vil altid være, at symbolet kan erkendes som et kristent symbol og dermed fortolkes. Eksempelvis vil det nok være ret begrænset, hvor mange der vil genkende en skål hvedekorn på et gravminde som en forkyndelse af opstandelseshåbet (se f.eks. Johs. 12,24 og 1. Kor. 15,36). Men hvad kan vi ellers kigge efter? Lad os gå ud på kirkegården og se efter. Her er tre eksempler på gravminder og monumenter, der alle entydigt er knyttet til den kristne opstandelsestro.

Grottestenen

Denne type gravminde vandt stor udbredelse fra begyndelsen af 1800-tallet, især blandt velstillede. Ofte var der tale om importerede gravminder fra Tyskland. Grottesten blev udført meget naturalistisk i sandsten og fungerede som en meget illustrativ fortælling om Jesu korsfæstelse, gravlæggelse og opstandelse.

Korset fra Golgata er tomt og står nu oven på klippehulen, som Josef fra Arimatæa havde stillet til rådighed for gravlæggelsen af Jesus. Men vi skal videre, for grottestenen er ikke et Langfredagsbillede, men viser tiden efter Påskemorgen, som den kristne lever i lys af og håb fra. For stenen er rullet bort, og der er indsat en tekstplade med afdødes navn. Tydeligere kan det vist ikke siges; afdødes navn knyttes til Jesu navn og opstandelse.

Grottestene er vidt udbredt over det meste af landet og hører til den gruppe af ældre gravminder, der hyppigt registreres som bevaringsværdige. Måske bør man tilføje, at det ikke skyldes, at de udgjorde et meget stort antal. De er blot udført i en holdbart materiale i modsætning til de fleste af datidens gravminder. Det var kors, stave og plader, udført i det smukt forgængelige materiale træ i stedet for.

Grottesten. Udført i sandsten med tekstplade i granit og marmorkors. Bisquitrelief, Thovaldsen: "Natten med sine børn, søvn og død". (Bemærk tekstfeltets meget praktiske oplysning om fredningstid uden sammenhæng med gravmindets i øvrigt meget monumentale opstandelsessymbolik). Randers Østre Kirkegård. Foto: Hasse Neldeberg Jørgensen.

Sven Dalsgaards stele

På Østre Kirkegård i Randers kan man se et ganske bemærkelsesværdigt gravminde af nyere dato. Det er kunstneren Sven Dalsgaard (1914-1999), der har formgivet en stele i sort, poleret svensk granit, udført i begyndelsen af 1990'erne til sine forældres gravsted. Senere er han og en søster begravet samme sted.

Stelen er som opstandelsessymbol ganske unik. Når man går rundt om den, kan man blive i tvivl om, hvad der er forsiden? Lad os kalde den side, der har mindst tekst for bagsiden. Her står blot "AMEN". Så er det sagt; livet er slut: I Jesu navn, Amen. Men! Der er bogstaveligt talt "hul igennem" til forsiden. Her står de dødes navne sammen med et kendt og ofte anvendt symbol på Kristus: Alfa og Omega (Åb. 22,13).

Sven Dalsgaards stele på Randers Østre Kirkegård. Bemærk kunstnerens (eget design?) brug af både græske og latinske bogstaver. Foto: Hasse Neldeberg Jørgensen.

Man kunne måske også opfatte det sådan, at med den forkyndelse, der udtrykkes på forsiden, så er det Gud selv, der har det sidste "Amen", som det ses på den anden side. Under alle omstændigheder; på smukkeste, mest enkle og tankevækkende vis er der "hul igennem" til opstandeshåbet.

Sommerfuglen

På grund af en markant tilflytning til Askov sogn de seneste 15 år viste beregninger foretaget af stiftets kirkegårds konsulent, at det blev nødvendigt at fremtidssikre kirkegården. Det skete efterfølgende i 2014 med udvidelse mod øst således, at der er sikret et tilstrækkeligt antal gravpladser i fremtiden. Vejen Kommune havde udlagt en del af jorden i et nyt parcelhusområde til eventuel kirkegårdsudvidelse, og dette blev altså aktuelt, før end man måske har forestillet sig.

Menighedsrådet valgte landskabsarkitekt Anne-Marie Møller, Århus, til at planlægge den nye kirkegård.

Længst mod øst er indrettet et afsnit for urnebegravelser, der er placeret i en "snegl" af lav takshæk. Askov menighedsråd besluttede i samråd med arkitekten, at der skulle opsættes et fælles monument i urneafsnittet. Denne skulptur skulle forene flere hensyn; et æstetisk i forhold til anlægget, det skulle være til glæde for både de besøgende på kirkegården og de naboer i parcelhuskvarteret, der har direkte indblik til kirkegården, og sidst, men ikke mindst vigtigt, så skulle skulpturen afspejle det kristne opstandelseshåb. Den skulle altså ikke alene fungere som dekoration, men også som et signal om, at dette er en kirkegård (vel vidende, at alle uanset trosretning har ret til at blive begravet på kirkegården). Et stort kors blev hurtigt fravalgt. I stedet blev der indsat et lille, forgyldt kors i lågen ved den østre indgang. Andre kendte symboler blev også overvejet; en vandkunst ("Jeg er livets kilde"), en engel, en bog og flere andre. Og så blev det alligevel noget helt andet!

Efter kontakt til billedhuggeren Erik Heide stod det hurtigt klart, at hans forslag til en skulptur var det helt rigtige. En forgyldt sommerfugl, udført i bronze, placeret oven på en rå, utilhugget stele af sort, svensk granit. Men hvorfor en sommerfugl? Fordi dette symbol hører til blandt de ældste i kristen kunst, hvor forvandlingen fra larve over puppe til sommerfugl er blevet fortolket som liv, død og opstandelse.

Så på Askov Kirkegård løfter den gyldne sommerfugl troens og håbets vinger mod himlen. Den giver anledning til mange spørgsmål, samtaler og i øvrigt glæde over, at ny kunst kan være meningsfyldt forkyndelse og til æstetisk glæde for de, der lægger vejen forbi og benytter området som en park i byen.

Stele i helt rå og ubearbejdet, sort svensk granit.
Sommerfugl udført i bronze. Forgyldt.
Askov Kirkegård.
Foto: Hasse Neldeberg Jørgensen.